

Warszawa, dnia 03 października 2019 r.

RZĄDOWE CENTRUM LEGISLACJI
DEPARTAMENT PRAWNY I POSTĘPOWAŃ PRZED
TRYBUNAŁEM KONSTITUCYJNYM

RCL.DPPTK.590.17/2019

INFORMACJA O WYROKU

TRYBUNAŁU KONSTITUCYJNEGO

Z DNIA 26 CZERWCA 2019 R. W SPRAWIE O SYGN. AKT K 8/17¹

I. Problem konstytucyjny.

Omawiany wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 26 czerwca 2019 r. wydany został w sprawie zainicjowanej wnioskiem Prokuratora Generalnego z dnia 8 czerwca 2017 r. We wniosku tym Prokurator Generalny zakwestionował zgodność z Konstytucją:

- 1) art. 523 § 3 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego² (zwanej dalej także: „KPK”) w zakresie, w jakim dopuszcza możliwość wniesienia kasacji na niekorzyść oskarżonego w razie umorzenia postępowania z powodu zastosowania aktu łaski przez Prezydenta RP;
- 2) art. 521 § 1 KPK w zakresie, w jakim dopuszcza możliwość wniesienia kasacji na niekorzyść oskarżonego od każdego prawomocnego orzeczenia sądu w sytuacji, gdy w kasacji zakwestionowano prawidłowość zastosowania aktu łaski przez Prezydenta RP;
- 3) art. 529 KPK rozumianego w ten sposób, że dopuszczalne jest wniesienie i rozpoznanie kasacji na niekorzyść oskarżonego w sytuacji, gdy w kasacji zakwestionowano prawidłowość zastosowania aktu łaski przez Prezydenta RP.

¹ Sentencja wyroku została ogłoszona dnia 8 lipca 2019 r. w Dz. U. poz. 1255.

² Dz. U. z 2018 r. poz. 1987, z późn. zm.

Zarzuty Prokuratora Generalnego wobec wszystkich przywołanych wyżej przepisów skonstruowane zostały na wspólnym argumencie natury konstytucyjnej, zgodnie z którym wyrażona w przepisach ustawy zasadniczej prerogatywa Prezydenta RP, jaką jest prawo łaski, nie może podlegać kontroli żadnej władzy, w tym władzy sądowniczej. Zakwestionowane unormowania Kodeksu postępowania karnego otwierają zaś Sądowi Najwyższemu – w ramach postępowania kasacyjnego – możliwość kontroli prawidłowości zastosowania przez Prezydenta RP aktu łaski. W ocenie Prokuratora Generalnego oznacza to niedopuszczalną na gruncie prawa konstytucyjnego sytuację kontroli kompetencji głowy państwa unormowanej w przepisach Konstytucji, wyłącznie na podstawie aktu niższego rzędu, jakim jest Kodeks postępowania karnego. Ponadto Prokurator Generalny podniósł, że zadaniem sądów jest wymierzanie sprawiedliwości, a akt łaski do tych zadań nie należy, wobec czego nieuprawnione jest dokonywanie jego oceny przez władzę sądowniczą.

Analizując zarzuty Prokuratora Generalnego Trybunał Konstytucyjny doszedł do wniosku, że dotyczą one w istocie rzeczy jednego problemu konstytucyjnego, jakim jest dopuszczalność ingerencji ustawodawcy za pomocą zakwestionowanych rozwiązań ustawowych w konstytucyjne prawo łaski, będące prerogatywą Prezydenta RP. Trybunał Konstytucyjny doprecyzował, że przedmiotowa ingerencja ustawodawcy polega w tym przypadku na możliwości dokonania oceny aktu łaski przez sąd.

II. Wzorzec kontroli.

Jako wzorzec kontroli Prokurator Generalny powołał art. 139 zdanie pierwsze w zw. z art. 7 i art. 10 Konstytucji. Natomiast Trybunał Konstytucyjny, uwzględniając przedstawione uzasadnienie wniosku, jako wzorzec kontroli stanowiący podstawę rozstrzygnięcia w przedmiotowej sprawie przyjął art. 139 zdanie pierwsze w zw. z art. 10 Konstytucji.

III. Treść orzeczenia.

W wyroku z dnia 26 czerwca 2019 r. Trybunał Konstytucyjny orzekł, że:

- 1) art. 523 § 3 KPK w zakresie, w jakim dopuszcza możliwość wniesienia kasacji na niekorzyść oskarżonego w razie umorzenia postępowania z powodu zastosowania aktu łaski przez Prezydenta RP,
- 2) art. 521 § 1 KPK w zakresie, w jakim dopuszcza możliwość wniesienia kasacji na niekorzyść oskarżonego od każdego prawomocnego orzeczenia sądu w sytuacji, gdy

w kasacji zakwestionowano prawidłowość zastosowania aktu łaski przez Prezydenta RP,

- 3) art. 529 KPK w zakresie, w jakim dopuszcza wniesienie i rozpoznanie kasacji na niekorzyść oskarżonego w sytuacji, gdy w kasacji zakwestionowano prawidłowość zastosowania aktu łaski przez Prezydenta RP

– są niezgodne z art. 139 zdanie pierwsze w zw. z art. 10 Konstytucji. W pozostałym zakresie Trybunał umorzył postępowanie.

W uzasadnieniu omawianego wyroku Trybunał Konstytucyjny wskazał, że przedmiotem kontroli w przedmiotowej sprawie nie było literalne brzmienie art. 521 § 1, art. 523 § 3 i art. 529 KPK, lecz wywodzone z nich normy prawne. W związku z tym Trybunał zauważył, że w przypadku art. 521 § 1 KPK przedmiot kontroli stanowiła norma uprawniająca Ministra Sprawiedliwości – Prokuratora Generalnego oraz Rzecznika Praw Obywatelskich do wniesienia tzw. kasacji nadzwyczajnej od prawomocnego postanowienia o umorzeniu postępowania z powodu wystąpienia ujemnej przesłanki procesowej w postaci zastosowania aktu łaski przez Prezydenta RP. Z kolei poddana kontroli konstytucyjnej norma wywiedziona z art. 523 § 3 KPK przewiduje, że możliwe jest wniesienie tzw. kasacji zwykłej na niekorzyść oskarżonego w przypadku umorzenia postępowania z powodu zastosowania aktu łaski przez Prezydenta RP. Odnosząc się do art. 529 KPK Trybunał Konstytucyjny stwierdził, że co prawda literalne brzmienie tego przepisu nie budzi wątpliwości konstytucyjnych, jednakże w uchwale składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 31 maja 2017 r., podjętej w sprawie o sygn. akt I KZP 4/17, przyjęto wykładnię ww. przepisu, w myśl której możliwe jest wniesienie i rozpoznanie kasacji na niekorzyść oskarżonego, gdy w kasacji zakwestionowano prawidłowość zastosowania aktu łaski przez Prezydenta RP. Trybunał Konstytucyjny uznał, że skoro Sąd Najwyższy jest jedynym sądem, który decyduje ostatecznie o przyjęciu do rozpoznania i rozpoznaniu kasacji, to ww. uchwała Sądu Najwyższego może być uznana za przyjęcie w orzecznictwie autorytatywnej wykładni art. 529 KPK. Jednocześnie Trybunał przypomniał, że jeżeli określony sposób rozumienia przepisu ustawy utrwalił się już w sposób oczywisty, a zwłaszcza jeśli znalazł jednoznaczny i autorytatywny wyraz w orzecznictwie Sądu Najwyższego bądź Naczelnego Sądu Administracyjnego, to należy uznać, że przepis ten – w praktyce swego stosowania – nabrał takiej właśnie treści, jaką odnalazły w nim najwyższe instancje sądowe naszego kraju.

W kontekście przyjętego wzorca kontroli konstytucyjności, Trybunał Konstytucyjny stwierdził najpierw, że określone w art. 139 Konstytucji prawo łaski jest prerogatywą

Prezydenta RP, o czym świadczy art. 144 ust. 3 pkt 18 Konstytucji. Akt ten nie wymaga zatem dla swojej ważności kontrasygnaty Prezesa Rady Ministrów. Powołując się na dotychczasowe orzecznictwo Trybunał wskazał, że akty wydawane w ramach prerogatyw Prezydenta RP mają charakter władczy, a ich realizacja nie może sprowadzać pozycji Prezydenta do roli „notariusza” potwierdzającego podejmowane gdzie indziej decyzje. W uzasadnieniu omawianego wyroku jednoznacznie stwierdzono, że przepisy aktów podkonstytucyjnych nie mogą uprawniać innego organu do kształtowania prerogatywy Prezydenta RP określonej w Konstytucji. Akt o mocy prawnej niższej od Konstytucji (ustawa) nie może bowiem modyfikować bez konstytucyjnego upoważnienia treści przepisów Konstytucji. Przepisy takiej ustawy stanowiłyby nieuprawnioną ingerencję ustawodawcy w sferę władzy Prezydenta jako najwyższego reprezentanta państwa, naruszając tym samym zasadę podziału władzy. Poddane kontroli normy prawne wywodzone z przepisów art. 521 § 1, art. 523 § 3 i art. 529 KPK umożliwiają ocenę i zakwestionowanie prerogatywy Prezydenta RP przez organy władzy sądowniczej. Dokonują zatem nieuprawnionej, ustawowej ingerencji w konstytucyjną prerogatywę głowy państwa.

Trybunał Konstytucyjny – powołując się na wyrok z dnia 17 lipca 2018 r., wydany w sprawie o sygn. akt K 9/17 – zauważył również, że Prezydent RP nie jest ani „najwyższym sędzią”, ani też w żadnej mierze nie sprawuje wymiaru sprawiedliwości. Stosując akt łaski Prezydent nie rozstrzyga o winie ani nie neguje zasadności skazania, nie zmienia również kwalifikacji prawnej zarzucanego czy przypisanego czynu, jak również nie uchyla ani nie zmienia zapadłego wyroku pierwszej instancji, nie kwestionuje jego prawidłowości ani nie podważa poczynionych w nim ustaleń. Trybunał podkreślił, że stosowanie prawa łaski przez Prezydenta jest pozaprocesową korekturą sytuacji osoby ułaskawionej, zaś abolicja indywidualna w sposób bezpośredni nie ingeruje w sprawowanie wymiaru sprawiedliwości. Zatem skoro akt łaski nie polega na wymierzaniu sprawiedliwości i nie należy do zadań sądów, to również z tego powodu nieuprawnione jest dokonywanie oceny przedmiotowego aktu Prezydenta RP przez władzę sądowniczą.

IV. Wskazówki dla ustawodawcy.

W uzasadnieniu omawianego wyroku Trybunał Konstytucyjny nie wskazał na potrzebę podjęcia prac legislacyjnych w celu zmiany treści zakwestionowanych przepisów. Należy przy tym zauważyć, że jak wyraźnie wynika z uzasadnienia wyroku, Trybunał poddał ocenie nie literalne brzmienie przepisów, lecz treść wywodzonych z nich norm prawnych.

W uzasadnieniu wyroku nie przedstawiono również wskazówek dla ustawodawcy co do pożądanego kształtu uregulowań poddanych ocenie konstytucyjnej.

Piotr Ołdak
Wicedyrektor
Departamentu Prawnego i Postępowań przed
Trybunałem Konstytucyjnym
w Rządowym Centrum Legislacji

/-podpisano bezpiecznym podpisem elektronicznym
weryfikowanym przy pomocy ważnego
kwalifikowanego certyfikatu/

Sprawę prowadzi: Karol Grzybowski